

нотўғри. Ижодкорлик жараёни муаллифининг илҳомланишига, унинг қобилиятига, анъаналарига асосланади.

Креативлик жараёни ҳақида гапирадиган бўлсак, азалий тушунчаларнинг борлиги, ниманидир нима учун, ким учун ва қандай яратиш ва айнан нимани яратиш унинг асосий ташкил этувчи прагматик элементи ҳисобланади [4].

Креативлик фаолиятда намоён бўлади ва шаклланади, яъни ўқув соҳаларни ўрганиш жараёнида талабалар фаолиятини мақсадга мувофиқ ташкил этиш орқали ижодий қобилиятларини шакллантиришга эришиш мумкин.

Бўлажак тарих ўқитувчиларининг креативлигини ривожлантиришнинг асосий компонентларига:

-мотивацион – ижодий фаолиятга миллий муносабатда бўлиш, қизиқишлари, мотивларини ижодий фаолиятга йўналтириш;

-мазмунли – билим ва кўникмаларни, умуминсоний, касбий ва махсус характердаги компонентларни қамраб олади;

-фаолиятли – ҳаракат усуллари қамраб олади, фикрлашга оид мантикий жараён шунингдек, амалий фаолият усуллари;

Таҳлиллар кўрсатишича, ўқув-тарбиявий жараён доирасида талабаларда ижодий қобилиятлар ва кўникмаларнинг шаклланиши умумий методологиясига етарли эътибор қаратилмайди, бўлажак мутахассиснинг тадқиқотчилик компонентлиги юзага келишига ёрдам берувчи шароитлар яратилмаган. Олий таълим муассасаси педагогик амалиётида қўлланиладиган талабаларни илмий ижодга жалб этиш методи ва унга асосланган таълим олувчиларнинг ижодий

меҳнатларини ташкил этиш ишлари замонавий талаблар ва жамият эҳтиёжлари билан зиддиятли муносабатларга эга.

Ўтказилган таҳлил кўпгина талабаларда (67%) қуйидаги кўникмалар илмий тадқиқотлар ўтказиш кўникмаси, турли тарихий жараёнларни моделлаштириш кўникмаси, динлараро алоқаларни ўрнатиш ва уларни тарихий жараёнлар ҳамда ҳодисаларни ўрганиш учун қўллаш кўникмаси, тарих фанининг долзарб масалалари бўйича илмий маърузалар, рефератлар, мақолалар, маълумотларни ишлаб чиқиш кўникмаси, педагогик амалиёт вақтида таълим олувчиларнинг тадқиқотчилик фаолиятини ташкил этиш кўникмаси етарлича шаклланган.

Хулоса қилиб айтганда, талабалар ижодий фаоллигини орттириш учун ўқитувчи, аввало, ўзининг асосий креативлигини намоён қилиши лозим [3].

Педагог таълим олувчиларда хотира, тафаккур, ақлоқ ва муносабатларда ривожлантирилган зарурий ўзгаришларни юзага чиқариш учун шароит яратиши ва уни амалга ошириш қобилиятига эга бўлиш, ижодий шахс сифатида намоён бўлиши ва ўз фаолияти билан уларга ўрнатилган бўлиши зарур.

Бўлажак тарих ўқитувчиларини ижодий ривожлантириш шароитлари, методларини танлаш ва дарсларни лойihalаштириш педагогдан юқори касбий маҳорат, ижодий изланиш ҳамда кўп вақт талаб этади. Бу ижодий изланишлар натижасида олий ўқув юртининг битирувчилари келажакда республикамиз таракқиётига ҳисса қўшадиган, касбий тўсиқлар ва муаммоларни ижодий фикрлаш даражасида олган билимларига таянган ҳолда ҳал этадиган етук муассасалар бўлиб етишишга замин ҳозирлайди.

Адабиётлар

- 1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. -Т.: / “Халқ сўзи”, 2017 йил 8 февраль.
- 2.Мавлонова Р., Раҳмонкулова Н. Бошланғич таълимда педагогика, инновация, интеграция. Ўқув қўлланма. -Т.: “Ғ.Ғулом” номидаги нашриёт матбаа ижодий уйи. 2013. 270-б.
- 3.Информационно-коммуникационные технологии в образовании и профессиональной деятельности: Курс лекций: Учеб.пособие // А.Н.Сергеев, А.В.Сергеева, П.Н.Медведев, Д.В.Малий. Тула: Изд-во Гул.гос.пед.ун-та им.Л.Н.Толстого, 2014.
4. “Халқ таълими”, 2017 йил 5-сон. 45-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада бўлажак тарих фани ўқитувчиси ўқувчилар онгида тарихий манба ва адабиётлар билан ишлаш кўникмасини шакллантириш ҳамда ўқувчиларда қўшимча адабиёт ва манбалардан фойдалана олиш, тарихий-бадний асарлар, оммавий ахборот воситаларида берилаётган маълумотларга тарих фанидан олган билимлари асосида муносабат билдира олиш компетенцияларини шакллантириш каби масалалар ёритиб берилган.

РЕЗЮМЕ

В статье учат будущего учителя истории развивать у студентов способность работать с историческими источниками и литературой, а также предоставлять студентам доступ к дополнительной литературе и ресурсам, историческим и художественным произведениям и способность общаться со средствами массовой информации на основе их знаний истории.

SUMMARY

The article teaches a future history teacher to develop students' ability to work with historical sources and literature, and to provide students with access to additional literature and resources, to historical and artistic works, and the ability to communicate to the media on the basis of their knowledge of history.

TARIXIY-MOLIYAVIY RAMZLARNI NAMOIYISH ETISH ORQALI FIZIKA MASHG'ULOTLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH

B.Ya.Yavidov - fizika-matematika fanlari doktori

M.R.Otajonova – talaba

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: fizika, o'qitish metodikasi, tarixiy va moliyaviy ramzlar.

Ключевые слова: физика, методика преподавания, исторические и финансовые символы.

Key words: Physics, teaching methods, historical and financial symbols.

Keyingi ikki yil ichida mamlakatimiz ta'lim tizimida tarixiy islohotlar olib borilmoqda. Islohotlarni dasturiy shaklda va izchillik bilan amalga oshirish maqsadida Harakatlar strategiyasi qabul qilingan [1:25]. O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standartlariga muvofiq har bir fan mutaxassislar va vakolatga ega kengashlar muhokamasidan o'tib tavsiya etilgan hamda vakolatga ega ta'lim boshqaruvi muassasasi tomonidan tasdiqlangan o'quv dasturi, o'quv rejasi va ishchi reja asosida, ilg'or

pedagogik metodlarni hamda zamonaviy axborot-loqa texnologiyalarni qo'llagan holda o'qitilishi nazarda tutilgan. Rejaga muvofiq dars o'tishda esa fanning xususiyatlarini inobatga olish, har bir mavzuni tushuntirishda mavzuga doir alohida o'qitish metodikasi tanlash lozimligi alohida muhim, va har doimgidan-da dolzarb, masala ekanligi ko'pchilik pedagoglar tomonidan tan olingan. Ammo, shunday umumiy, an'anaviy va ammoviy tarzda qo'llaniladigan metod ham borki, u

hozirga qadar, yangi pedagogik texnologiyalar zamonida ham samarali qo'llanilib kelinmoqda. Bu metod –biror fan sohasida ishlab, kashfiyotlari bilan insoniyat uchun buyuk xizmatlar qilgan, shaxslar siymosi aks ettirilgan ramz (rasm, fotosurat, pochta markasi va h.) lardan foydalanish metodi hisoblanadi. Ushbu maqolada, fizika fanini o'qitishda haligacha qo'llanilmagan, ammo qo'llanilsa, katta samara berishi mumkin bo'lgan o'qitish metodi – **tarixiy-moliyaviy ramzlarni** qo'llash metodi bayon etiladi. Ushbu metod davomiyligi bo'yicha butun dars jarayonini qamrab olgan bo'lmay, balki boshqa metodlar bilan birga, ularga uyg'un ravishda, qisqa vaqt davomida darsliklarda berilgan ma'lumotlarni to'ldirish, olingan bilimlarni yanada mustahkamlash va bu orqali mashg'ulot samaradorligini oshirish uchun qo'llaniladi. Metod fizika mashg'ulotlarining barcha turlarida (ma'ruza, amaliy, seminar, tajriba) va barcha bo'limlarida qo'llash mumkin.

Odatda, ta'lim muassasalaridagi fizika o'quv xonasi buyuk fiziklar rasm (portret) lari bilan jihozlalangan bo'ladi. Xronologik tartibda, ya'ni qadim zamondan boshlab hozirgi qadar, qaraydigan bo'lsak, bu rasmlar antiq Yunoniston faylasuflari Ptolomey, Aristotel, Arximed, Platon, Gipparx va b., dan boshlanadi. Keyingi o'rinda o'rta asrlarda yashab ijod qilgan fizika va astronomiya fanlari rivojida salomqli ulush qo'shgan olimlar rasmlarini ko'rish mumkin. Ikkinchi mingyillik boshlanishidan uning o'rtasigacha bo'lgan davrda yashab o'tgan va ijod qilgan Markaziy Osiyo nomoyondalaridan Abu Ali inb Sino, Abu Rayhon Beruniy, Al Farobiy, Umar Xayyom, Al Tusi, Mirzo Ulug'bek kabi buyuk ajdodlarimiz rasmlari ham mustaqillik yillaridan keyin o'quv xonalarida joy oldi. Keyingi davrda ya'ni O'rta asrlarda fizika ovrupa qit'asida rivojlanganligi bois, o'sha davr fiziklari orasida ham ovrupa mintaqasi vakillari juda ko'pchilikni tashkil qiladi. Bular Isaak Nyuton, Robert Guk, Blez Paskal, Ivanjelista Torrichelli, Gyugens, Frenel, Leonid Eyler va b. XIX-XX asrlarda yashagan buyuk fiziklardan Vilgelm Rentgen, Aleksandr Stoletov, Albert Eynshtein, Mariya Skladovskaya Kyuri, Kamerling Onnes, Nils Bor, Ernest Rezrerford, Chedvik, Lev Landau, Pyotr Kapitsa va b., portretlari fizika xonasidan joy olgan. Mustaqillik davrida mamlakatimiz fiziklaridan U.A.Arifov, U.Gulamov, P.Habibullayev, M.Musaxonov, M.Saidov va boshqa akademiklarimizning portretlari ham fizika xonasidan joy

olmoqda. Muxtasar qilsak, fizika o'quv xonasi buyuk fiziklar portretlari bilan ta'minlangan va ulardan o'quv maqsadlaridan foydalaniladi. Masalan, dinamika bo'limi o'tilayotganida o'quvchilar Nyuton qonunlari bilan tanishadilar. Darsning qiziqarli o'tishi va olingan bilimdan o'quvchi xotirasida yanada mustahkam qolishini ta'minlash maqsadida o'qutuvchi Isaak Nyuton hayotigan qiziqarli ma'lumotlarni soz'lab berishi [2:71] va shu o'rinda o'quvchilarga o'quv xonasi devoridan joy olgan Isaak Nyuton portretini ko'rsatishi mumkin. Boshqa mavzularni o'tganda mavzudagi qonun yoki qoidalar aloqador fizik-olimlarning portretlari namoyish qilinadi. Ming marta eshitgandan bir marta ko'rgan afzal deganidek, o'qitishning bu metodi darsning samarali o'tishini ta'minlaydi. Dars samaradorligini yanada oshirish mumkin. Buning uchun biz, fizika mashg'ulotlarini o'tish jarayonida haligacha ishlatilmagan yana bir metodni tavsiya qilamiz. Bu metod monini **“Tarixiy-Moliyaviy Ramzlarni Qo'llash”** metodi deb atash mumkin. Metod mohiyati quyidagicha: yuqoridagi kabi mavzudagi qonun va qoidalar aloqador olimlarning portretlarini namoyish qilish bilan bir qatorda o'sha olimlarning jamiyatda turgan o'rni, ularning ibratga loyiq shaxsiy fazilatlar, ular yaratgan ixtirolarining tan olinishi va qo'llanilishi haqida so'z yuritiladi. Metodning eng asosiy jihati bu olimlar mehnati doim munosib qadrlanganligi va buning ramzi sifatida olimlar siymosining davlatlar pul birliklarida aks ettirilganligini ta'kidlash va ularni namoyish etish hisoblanadi. Fizik-olimlar o'z xalqiga qilgan buyuk xizmatlari qadrlanib ularning siymosi davlatlar pul birliklarida o'z aksini topgan. Quyida ba'zi fizik olimlar siymosining davlat pul-qog'ozida aks ettirilganiga misollar keltiramiz.

Isaak Nyuton (1643-1727)

U matematika, mexanika astronomiya, fizika fanlarining taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan mutafakkir olim. U yorug'likning korpuskular nazariyasini, difraksiya, dispersiya hodisasi butun olam tortishish qonuni mexanik qonunlarni kashf etgan. Shunday ishlari bilan dunyoni lol qoldirgan bu olim sharafiga o'z davlati pul birligiga uning suratini qo'yib shu orqali uning xizmatlari munosib qadrlangan va nomini abadiylashtirishga hissa qo'shgan. Buyuk Britaniyaning 1 funt sterling kupyurasida Isaak Nyutonning rasmi qo'yilgan. Kupyurada Isaak Nyuton qo'lida kitob bilan tasvirlangan.

1-rasm. Isaak Nyuton

Maykl Faradey (1791-1867)

Ingiliz fizigi 1824-yili birinchi bo'lib xlorni suyiltirdi. 1837-yili fanga dielektrik singdiruvchanlik tushunchasini kiritdi. Shunga o'xshagan til bilan ta'riflab bo'lmay yangiliklarni fanga kiritib fizika faniga juda katta hissasini

3-rasm. Maykl Faradey

2-ram. Angliya 1 funt sterlingi (1978-1984) bir tomonining ko'rinishi.

qo'shgan. Ulug' xizmatlari uchun olimning portreti davlat pulida bosilib chiqilgan. Maykl Faradey siymosi aks ettirilgan 20 funtlik sterling 1990-yildan 2006-yilgacha ya'ni o'n olti yil davomida qo'llanilgan.

4-rasm. Angliya 20 funt sterlingi bir tomonining ko'rinishi.

Karl Fridrix Gauss (1777-1855)

Olmon fizigi va matematigi. U Ostrogradskiy bilan elektrostatik maydon uchun elektr maydon induksiya oqimi qonunlarini kashf qilgan. Veber bilan birgalikda ilk bor

5-rasm. K.F. Gauss

Ervin Shryodinger (1887-1961)

Ervin Shryodinger 1887- yil 12- avgustda Avstriya-Vengriya imperiyasiga qarashli Vena shahrida tug'ilgan. Ervinning otasi Rudolf Shryodinger Vena Botanika-Zoologiya jamiyatining Vitse-prezidenti bo'lib ishlagan. Avstriyalik fizik Ervin Shryodinger kvant mexanikasiga asos solgan. Fizika bo'yicha Nobel mukofoti sovrindori.

7-rasm. Ervin Shryodinger

Yuqorida keltirilgan fizik olimlar va ularning siymosi aks ettirilgan moliyaviy pul birliklari yakka hol bo'lib qolmay, balki dunyoning boshqa davlatlarida ham ko'p uchraydi. Davlatlar tarixiy davrdan kelib chiqib o'z millatiga, xalqiga mansub buyuk doholar siymosini o'z pullarida gavdalantirganlar.

Albert Eynshteyn (1879-1955)

Nisbiylik nazariyasi asoschisi, fotoeffekt qonuniyatlarini nazariy jihatdan tushuntirib bergan olmoniyalik fizik-olim. Eynshteyn siymosi Isroil davlat pulining 5 shekel kupyurasida aks ettirilgan (9-rasm).

9-rasm. Isroil 5 shekel pulining ko'rinishi.

Nils Xendrik David Bor (1885-1962)

Daniyalik olim. U o'zining nazariy fizika, ayniqsa, atom fizikasi ustida olib brogan ishlari bilan tanildi. Uning surati 2002-yili Daniyaning 500 kron kupyurasida aks ettirilgan (11-rasm).

Ernest Rezerford (1871-1937)

11-rasm. Daniya 500 kroni pulining ko'rinishi

elektromagnit telefonni qurdi. Shunday xizmatlari uchun o'z davlati uning hurmatiga davlat pul birligiga uning suratini joylashtirgan.

6-rasm. Germaniya Federativ Respublikasining 20 markali puli (hozir qo'llanishdan chiqqan) ko'rinishi.

Berlin, Oksford universitetlarining professori, u materiyaning to'liq nazariyasini ishlab chiqqan. 1956- yilda Avstriya fanlar akademiyasida Ervin Shryodinger mukofoti tashkil etilgan. Uni birinchi oluvchisi Shryodinger o'zi bo'lgan. 1983 yilda Avstriyada 1000 shillingning Shryodinger rasmlariga tegishli pul birligi chiqarildi. Ular mamlakatning EUS ga o'tishigacha ishlatilgan

8-rasm. Avstriya 1000 shilling pulining ko'rinishi.

Jeyms Uatt (1736-1819)

Shotlandiya ixtirochisi. U 1784-yilda tejamli va effektiv universal bug' mashinasini ixtiro qildi. To'yingan bug' bosimi modda turiga bog'liqligini tekshirdi. Bug' mashinasini takomillashtirdi, porshen harakatining uzatilishi mexanizimini ishlab chiqdi, ot kuchi quvvat birligini kiritdi, simobli monometr, simobli vakuummetr bosim indikatorini ishlab chiqdi. Xalqaro birliklar tizimida quvvat o'lcham birligi uning sharafiga qo'yilgan. Angliya 50 funt pulida Jeyms Uatt siymosi Metyu Bolton bilan birgalikda tasvirlangan (10-rasm).

10-rasm. Angliya 50 funt pulining ko'rinishi.

Kelib chiqishi Buyuk Britaniya mustamlakasi hisoblangan Yangi Zelandiya bo'lgan ingliz fizigi. Atom va yadro fizikasi asoschisi, atomning planetar modelini taklif qilgan. Uning surati Yangi Zelandiyaning 100 dollarida tasvirlangan (12-rasm).

12-rasm. Yangi Zeelandiya 100 dollarining ko'rinishi

Galileo Galiley (1564-1642)

Italiyalik fizik va astronom. U ilk bor tekis harakat, erkin tushish, jismning qiya tekislikdagi harakati, maytnik harakati kuchlarni qo'shish harakatning nisbiyligi, tezliklarni qo'shish qonunlarini o'rgangan. Uning surati 1973-yilda Italiyaning 2000 lirasida bosib chiqarilgan (13-rasm).

13-rasm. Italiya 2000 lirasida pulining ko'rinishi

Blez Paskal (1623-1662)

Fransiyalik matematik, fizik va falsafa olimi. Uning ishlari gidrostatikaga bag'ishlangan. O'z nomi bilan mashhur bo'lgan gidrostatikaning asosiy qonuni - Paskal qonuni 1653-yilda bayon qilingan. Gidravlik pressning ishlash tamoyilini yaratdi. Atmosfera bosimi mavjudligini isbotladi. Xalqaro birliklar tizimi (SI) da bosim birligi Paskal sharafiga atalgan. Fransiya davlati o'zining 1977-yilda

15-rasm. Fransiya 500 franki pulining (1977 y.) ko'rinishi

Mariya Skladovskaya Kyuri (1867-1934)

Fransuz fizigi va kimyogari. U polshada tug'ulgan. Radioaktivlik hodisasini o'rgangan. Yangi radioaktiv elementlar Poloniy va Radiy kash etti va bu ishlari uchun eri P'er Kyuri bilan birga Nobel mukofotini olgan. Fransiyaning 1989-yilda muomalaga kiritilgan pul birligida ikkalasining suratlari aks ettirilgan (17-rasm).

Nikolo Tesla (1857-1943)

Serb elektrotexnigi. Elektrotexnikaning turli sohalarida bir

17-rasm. Fransiya 500 franki (1989 y.) pulining ko'rinishi.

19-rasm. Qozog'iston Respublikasi 1 tengi pulining (1993 y.) ko'rinishi.

Buyuk ajdodlari siymosini davlat pullarida aks ettirish faqat evropa mamlakatlariga xos bo'lmay, sharq mamlakatlarida ham uchramoqda. Bunga misol tariqasida qo'shni davlat Qozog'iston Respublikasining 1993-yili muomolaga kiritilgan 1 tengi pul birligini keltirish mumkin. Bu pulda nafaqat qozoq millatiga yoki

Aleksandro Volta (1745-1827)

Italiyalik fizik va fiziolog. 1775-yilda elektroskopni, 1781-yilda elektrometrni ixtro etti. Bu olimning sharafiga Italiyaning 10000 Lirasida surati aks ettirilgan. Bu pul birligi 1984-yilda joriy etilgan (14-rasm).

14-rasm. Italiya 10000 lirasining ko'rinishi

bosib chiqarilgan 500 frank pulida Blez Paskal siymisini aks ettirgan (15-rasm).

Xristian Gyugens (1629-1695)

Gollandiyalik fizik, mexanik, matematik, astronom. 1657-yilda mayatnikli soatni birinchi bo'lib ixtiro qildi. Yorug'likning to'liq nazariyasi tarafdori. Gyugens siymosi Gollandiyaning 25 gulden pul birligida aks ettirilgan (16-rasm).

16-rasm. Gollandiya 25 guldenining ko'rinishi

necha ixtirolar qilgan. Ko'p fazali generator, elektr divigatel, transformatorlar, ko'p fazali toklarni taqsimlash sxemalari va boshqalar. Uning bu xizmatlarini munosib bohalagan holda Yugoslaviya davlati o'z pul birligiga uning suratini joylashtirgan. Uning suratlari bir emas balki besh marotaba har turli kupyuralarda bosib chiqarilgan. Xususan, uning suratini turli yillar davomida muomilaga kiritilgan 5, 100, 5000000 va 10000000 dinor pullarda ko'rish mumkin (18-rasm).

18-rasm. Yugoslaviya 5 dinori (1994 y.) pulining ko'rinishi.

20-rasm. Armaniston Respublikasi 100 dram (1998 y.) pulining ko'rinishi.

Qozog'iston xalqiga, balki butun turkiy qavmlar o'z ajdodi deb hisoblasa bo'ladigan buyuk qomusiy olim Abu Nasr al-Forobiy (873-950) siymosi aks ettirilgan (19-rasm). "Al-Muallim as-Soniy" ya'ni "Ikkinchi muallim - Sharq Aristoteli" nomi bilan mashhur a-Forobiy fanga riyoziyod, falakiyot, tabobat, musiqa, falsafa, tilshunoslik va

adabiyotga oid jami 160 dan ortiq asarlar muallifi hisoblanadi [4:238] va fanga “bo’sh fazo” yan’ni vakuum tushunchasini kiritgan [3]. Xuddi shunday tarzda, Armaniston Respublikasi 1998-yili muomolaga kiritgan 100 dram pulida arman millatiga mansub dunyo miqyosida tanilgan astrofizik olim, Byurakan astrofizik observatoriya-si asoschisi (1946-y.) va yulduzlar to’plami (assotsiatsiyasi) ixtirochisi (1947-y.) [5:48], V.A.Ambartsumyan siymosini gavdalandirgan. Bu ro’yxati, albatta, davom ettirish mumkin. Fizik olimlar siymosi tarixiy-moliyaviy ramzlarda aks ettirilishi haqida yanada to’liqroq ma’lumotni [3] internet sahifasidan olsa bo’ladi.

Fizika mashg’ulotlarini o’tishda yuqoridagi ma’lumotlardan maqsadli foydalanib o’quvchilar xotirasida o’rganilayotgan mavzuning yanada mustahkam qolishini ta’minlash va ularni fizika faniga bo’lgan qizig’ishini yanada oshirish mumkin. Oxir oqibat bu fizika mashg’ulotlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilishi tayin. Shu bilan birga berilgan ma’lumotlar asosida yuqori sinf o’quvchilari uchun fakultativ ravishda dars ham tashkil etish va unda fizik-olimlar siymosining tarixiy-moliyaviy ramzlarda aks ettirilishi haqida axborot berish mumkin. Muhokamadagi masala yosh avlodni barkamol etib tarbiyalashda, ularda fizika faniga bo’lgan qizig’uvchanlikni yanada oshirishda, jahon miqyosida raqobatbardosh kadrlar etib tayyorlashda, va albatta, ularni

vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda naqadar muhim ekanligini inobatga olib quyudagini taklif qilamiz: bizning mamlakatimizda ham milliy pullarimizda buyuk ajdodlarimiz siymosini aks ettirish lozim. Jahonga dong’i ketgan olimlarimiz etarlicha. Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy, Ahmad Farg’oni, Abu ali Ibn-Sino, Abu Rayhon ibn Ahmad Beruniy, Mirzo Ulug’bek va boshqa ko’plab olimlar yurtimizdan yetishib chiqqan.

Dunyo davlatlari xalqi, vatandoshi yoki millati orasidan yetishib chiqqan buyuk olimlar siymosini davlat pullarida aks ettirish orqali olimlar xotirasini abadiylashtiribgina qolmay, balki o’z fuqarolarini, jumladan, o’quvchi yoshlarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalaydi, ularda fan bilan shug’ullanishni qandaydir ma’noda rag’batlantiradi. Bu esa oxir oqibat shaxsning, jamiyatning, mamlakatning rivojini ta’minlaydi, uning buguni va kelajagini belgilaydi. Buyuk ajdodlar bilan faxrlanish, ular siymosi aks etgan ramzlarni, jumladan tarixiy-moliyaviy ramzlarni, ta’lim jarayonida qo’llash esa ko’p qirrali muhim va doim dolzarb bo’lgan tarbiyaviy masalani hal etadi. Tarbiyani ta’limdan ajratib bo’lmasligini eslasak, ushbu maqolada taklif etilgan, fizika mashg’ulotlarida tarixiy-moliyaviy ramzlarni namoyish etish metodini qo’llash nafaqat fizika mashg’ulotlari samaradorligini oshiradi, balki o’quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga yordam beradi.

Adabiyotlar

1. “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha Harakatlar strategiyasi to’g’risida” O’zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni / O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami 6(766)-son, 70 modda, 2017.
2. Голубь П.Д. Физики от А до Я: Биографический справочник. – Барнаул: Изд-во БГПУ, 2002. –С. 141.
3. <http://www2.physics.umd.edu/~redish/Money/>
4. Каримов Ш., Шамсутдинов Р. Ватан тарихи: Олий ва ўрта махсус ўқув юртлари талабалари учун қўлланма. 1-китоб. -Т.: “Ўқитувчи”, 1997. 528-б.
5. Советский энциклопедический словарь / Гл.ред. А.М.Прохоров, 3-е изд. -М.: Сов. Энциклопедия, 1984. –С.1600.

REZYUME

Maqolada fizika mashg’ulotlari samaradorligini oshirishning metodlaridan biri haqida so’z yuritiladi. Fizika mashg’ulotlari samaradorligini oshirish uchun o’qitishning yangi metodi – “tarixiy-moliyaviy ramzlarni namoyish etish” metodini qo’llash tavsiya etiladi. Metodning tamoyili fizik-olimlar va ular nomi bilan bog’liq jarayon yoki qonunlarni o’sha fizik-olimlar siymolari aks ettirilgan tarixiy-moliyaviy ramz (pul) larni namoyish etib va ular haqida qisqa axborot berib o’qitishdan iborat. Metodni fizika fanining ma’ruza, amaliy va seminar mashg’ulotlarida qo’llash mumkin.

РЕЗЮМЕ

В статье речь идёт об одном из методов повышения эффективности занятий по физике. Для повышения эффективности занятий по физике предлагается использовать новый метод преподавания – метод «демонстрации исторически-финансовых символов». Принцип метода заключается в демонстрации исторически-финансовых символов (денежных знаков), в которых изображены физики-учёные при изучении физических явления и законов, связанных их именами. Метод может быть применен в лекционных, практических и семинарских занятиях по физике.

SUMMARY

The article deals with one of the methods for increasing the effectiveness of classes in Physics. To improve the efficiency of classes in Physics, it is proposed to use a new teaching method - the method of “demonstrating historico-financial symbols”. The principle of the method is to demonstrate the historico-financial symbols (banknotes), in which physicists-scientists are depicted in the study of physical phenomena and the laws related to their names. The method can be applied in lectures, practical and seminar lessons in physics.

PSIXOLOGIYA

ҚОРАҚАЛПОҚ ОИЛАЛАРИДАГИ АЖРАЛИШЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК САБАБЛАРИНИ ҲАМИЯТИ

Р.Ж.Ибрагимова – таянч докторант

Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институтини

Таянч сўзлар: оила, ажралиш, ижтимоий психологик сабаб, ўрганиш, долзарблик, аҳамиятлик, халқ, этнопсихологик хусусият.

Ключевые слова: семья, развод, социально психологическая причина, изучить, актуальность, важность, народ, этнопсихологические особенности.

Key words: family, divorce, socially psychological reason, to study, actuality relevance, importance, people, ethno- psychological features.

Оила – кичик бир жамият. Мавжуд жамиятнинг дахлсизлиги оиланинг жипслигига боғлиқ

Оила инсон ҳаётини турли тартибсизлик ва келишмовчиликлардан, бемаъни ахлоқлардан, салбий иллатлардан ва уларнинг ёмон оқибатларидан асрагу-

вчи қалъадир [2:8]. Оила ҳақида шу каби маъноли илмий қарашлар жуда кўп.

Замонавий олимлар оилани эр-хотинлар ўртасидаги,